

ÖZLÜ SÖZLERİN ARAPÇA ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLİRLİĞİ: HADÂİKU'L-HİKME ÖRNEĞİ*

Celal Turgut Koç**

Emine Demirkazık***

Öz

Özlü söz metinleri, yapısı itibariyle gerek dil bilgisi ve gerekse dilsel açıdan zengin bir içeriğe sahiptir. Bu özellik göz önüne alındığında, özlü sözlerin Arapça derslerinde öğretimin bir parçası olarak kullanılması, öğretimin verimliliği ve öğrenmenin kalıcılığı açısından büyük önem arz etmektedir.

Araştırmaya kaynaklık eden “Hadâiku'l-Hikme” isimli eserde geçen yaklaşık 150 tane özlü söz metni üzerinde incelemeler yapılmıştır. Bu bağlamda, belirlenen özlü söz metinlerinde öncelikle kullanılan dil ele alınarak bu metinler dil bilgisi ve dilsel özellikler açısından incelenmiştir. Bu doğrultuda Arap dili öğretmenlerinin, Arapça dil derslerinde adı geçen özlü söz metinlerinden “cümle çeşitleri, dilbilgisi, deyimler, çeşitli dil kalıpları, karşılaştırma, üstün tutma ve farklı gösterme, söz sanatları” gibi konu başlıklarında istifade edebileceği tespit edilmiştir.

Çalışma nitel bir araştırma olup, tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın veri toplama aşamasında amaçlı örneklem yöntemiyle seçilmiş özlü sözler kullanılmıştır. Amaçlı örneklem yoluyla seçilen bu metinler incelenerek dil bilgisi ve dilsel özelliklerine ilişkin veriler elde edilmiştir.

Çalışmada öncelikle dilin tanımı yapılarak ardından Arapça öğretiminin önemine değinilmiş ve özlü sözler hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ise, araştırmaya kaynaklık eden “Hadâiku'l-

* Bu makale Dr. Öğr. Üyesi Celal Turgut Koç danışmanlığında Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yürütülen “Görseller Eşliğinde Özlü Sözler Kullanmanın Arapça Öğretimine Katkısının İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı, e-posta: ctkoc42@hotmail.com

*** Öğr. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Arapça Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, e-posta: esvisal41@gmail.com

Makale Gönderim Tarihi: 06.06.2018

Makale Kabul Tarihi : 30.04.2019

Hikme” isimli eserden alınan Arapça özlü söz metinleri incelenerek elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Sonuç bölümünde ise Arapça öğretmenlerine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil öğretimi, Arapça öğretimi, Arapça özlü sözler.

Availability of Aphorisms in Arabic Teaching: Hadâiku’l-Hikme Case

Abstract

Aphorism texts structurally have both grammatical and linguistically rich content. Considering this feature, the use of aphorism words as a part of teaching in Arabic lessons is of great importance in terms of the efficiency of teaching and the permanence of learning.

Approximately 150 aphorism texts taken from “Hadâiku'l-Hikme” which is the source of the research were examined. In this context, primarily the language used in the mentioned aphorism texts were brought under focus, then these texts were examined in terms of grammar and linguistic features. In this direction, it is determined that Arabic language teachers can take advantage of the quoted texts mentioned in Arabic language lessons in topics like sentence types, grammar, idioms, various language patterns, comparison, supremacy, different representation, and oratory.

The study was a qualitative research and the screening model was used. In the data collection phase of the study, the aphorism words chosen by the sampling method were used. The texts selected through purposive sampling were analyzed and data on their grammatical and linguistic characteristics were obtained.

In this study, firstly language was defined and then the importance of teaching Arabic was mentioned. In the following section, information about the aphorism words was provided. In the next section, the findings of the study were shared by analyzing the Arabic aphorism words from "Hadâiku’l-Hikme" which is the source of the research. In the final section, the suggestions were submitted for Arabic teachers.

Keywords: Arabic concise words, Arabic teaching. Foreign language teaching.

Structured Abstract

Language is a living entity created collectively by society. Language is a mirror of the culture of the community that speaks it. Language and culture are indispensable factors for each other. It is not possible to talk about the existence of a society without a language or a language without a society. From this point of view, it is important to remember this fact when teaching and learning a foreign language. Because this perspective contributes positively to the speed of learning by increasing the motivation of the individual who learns that language. Through the language, which distinguishes humans from other living beings, the individual has the opportunity to communicate with the whole world.

In our world, which is described as the global village by McLuhan, we are witnessing a rapid change every day with the impact of successive technological developments. With the effect of this change, people have started to communicate more easily. While only some proportion of society needs to learn foreign languages in the past years, when we look today, people from large masses of society tend to learn foreign languages.

As the intercultural communication activities in Turkey are increasing rapidly as in other countries of the world, foreign language learning takes an important place. In the past, while the individuals confine themselves to learning only one foreign language except for their mother tongue, today they need to learn second and even third foreign language. Other reasons such as science, art, tourism activities, politics, trade, and communication are considered among the reasons that encourage individuals to learn more foreign languages. When the educational institutions in our country are examined, Arabic teaching is ranked the highest priority just after the English. The fact that Arabic is one of the well-accepted languages in the presence of the United Nations has undoubtedly carried Arabic to a more important position in our country as it is in the world. As a result; the attraction of the people towards the Arabic learning is increasing day by day and modern teaching methods and materials are needed. Various studies are carried out by experts in this field in order to meet this requirement. Unfortunately, these studies have not yet reached the desired level. In

the process of determining the curriculum, the techniques and methods to be used in the program should be determined meticulously as to primarily developing basic language skills and use of learned skills.

Arabic Aphorism texts structurally have both grammatical and linguistically rich content. Considering this feature, the use of aphorism words as a part of teaching in Arabic lessons is of great importance in terms of the efficiency of teaching and the permanence of learning.

The study was a qualitative research and the screening model was used. In the data collection phase of the study, the aphorism words chosen by the sampling method were used. The texts selected through purposive sampling were analyzed and data on their grammatical and linguistic characteristics were obtained.

Approximately 150 aphorism texts taken from "Hadâiku'l-Hikme" which is the source of the research were examined. In this context, primarily the language used in the mentioned aphorism texts were brought under focus, then these texts were examined in terms of grammar and linguistic features. In this direction, it is determined that Arabic language teachers can take advantage of the quoted texts mentioned in Arabic language lessons in topics like sentence types, grammar, idioms, various language patterns, comparison, supremacy, different representation, and oratory.

It is appropriate to employ aphorism texts in all teaching levels since they completely have a fluent (classical Arabic) language usage in Arabic. They can be used in language courses both prepared for basic and advanced level students. Then, in the wake of investigations conducted in "Hadâiku'l-Hikme" named book, which is the source of our research, it was observed that Arabic aphorism words have a rich content that reflects almost all examples of Arabic grammar. In addition to the grammar samples, many figures of speech examples were discovered in the aphorism texts. Because, as is known, when the aphorism words we also use in our own language are examined in terms of literary arts, it appears that they amply include literary arts such as diagnosis, comparison, hyperbolism, oxymoron, seci', etc. The message which is intended to be given through these words is conveyed much more effectively. In the classes where the advanced level of Arabic lessons will be conducted, advantage of aphorism texts can be taken while teaching the literary arts.

Finally, the aphorism words can be used in teaching grammar and vocabulary, as well as teaching Arabic idioms and various language patterns. It has been studied out that Arabic aphorism words are extremely rich in terms of idioms and various language patterns. As long as the aphorism words are included in Arabic lessons, the vocabulary of the students will be enriched more by way of speech texts. In this way, both the student's language skills will increase and the power of self-expression will develop further.

In this study, firstly language was defined and then the importance of teaching Arabic was mentioned. In the following section, information about the aphorism words was provided. In the next section, the findings of the study were shared by analyzing the Arabic aphorism words from "Hadâiku'l-Hikme" which is the source of the research. In the final section, the suggestions were submitted for Arabic teachers.

Giriş

İnsanoğlu bilinen tarihinden günümüze kadar hep topluluklar halinde yaşamış ve ait olduğu topluluk üyeleriyle de sürekli bir etkileşim içinde yaşamını sürdürmüştür. İncelenen tasvirlerde insanoğlunun hiçbir zaman yalnız bir varlık olarak tasvir edilmediği görülmüştür. Zira sosyal bir varlık olarak yaratılan insan, yaşamını sürdürebilmek için gereksinim duyduğu ihtiyaçlarını karşılamak ve hissettiği şeyleri kendisi dışındaki insanlarla paylaşabilmek için yakın çevresi başta olmak üzere ait olduğu toplumun mensuplarıyla da iletişim kurma zorunluluğu hissetmiştir. Bu iletişimi gerçekleştirebilecek temel araç dildir.

Dilin pek çok tanımı yapılmıştır. Dilin öncelikle bir iletişim aracı olduğunu vurgulamak gerekir. İşte bu özelliğiyle dil insanı diğer canlılardan ayıran bariz özelliklerdendir. İnsan dil aracılığıyla kendisi dışındakilerle anlaşabilir. Kendisini ancak dil vasıtasıyla çevresindekilere ifade edebilir.

Dil, insanın kendi şahsiyetini meydana getiren, onun aracılığıyla bilimsel güce eriştiren, içinde yaşadığı ve ait olduğu toplumun kültürünün özelliklerini sinesinde yaşatan ve sağlam kökleri aracılığıyla

tarihin derinliklerinden günümüze kadar değerli bir mirası içinde yaşatan olağanüstü bir sistem ve ucu bucağı olmayan bir kuvvettir (Güneş, 2000, s. 20).

Ana dil: Belli dil öbekleri içinde toplanan ve akraba oldukları kabul edilen dillerin aslını oluşturan kaynak dil. Altay dili; Türkçe, Moğolca ve Mançu-Tunguzcanın ana dili kabul edilir. Latince Roman dillerine göre bir ana dildir (Topaloğlu, 1989, s. 24).

Ana dil, bir ya da birden çok dile kaynaklık eden dildir. Örneğin Roman dillerini ele alırsak Latince Roman dillerine göre ana dildir (Vardar, 1988, s. 20).

Ana dili: İnsanın annesi başta olmak üzere içinde yaşadığı yakın çevrenin yanı sıra daha geniş çevresinden ve ulusal imkânlar aracılığıyla edindiği dil. Her Türk için Türkçe ana dildir (Koç, 1992, s. 28). Bu bağlamda her Arap için Arapça ana dildir.

Yabancı dil: Çoğunlukla ikinci dil olarak isimlendirilen yabancı dil, adından da anlaşıldığı gibi kişiye yabancı olan, bireyin kendi anadili dışında çaba harcayarak öğrendiği dildir. Unutulmamalıdır ki yabancı dil başka bir ulusa aittir.

Türk Dil Kurumu Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğünde yabancı dil kavramı; ‘öğrencilere, akademik, toplumsal ve meslekle ilgili gelişmelerine katkıda bulunmak amacıyla ana dili dışında öğretilen dil’ şeklinde açıklanmıştır (Türk Dil Kurumu[TDK], 2018).

Demircan ise yabancı dili, kişinin birinci dilden ya da ana dilinden sonra edindiği diğer dillerdir şeklinde tanımlamaktadır. Yabancı dil yalnızca bilinçli bir süreçle öğrenilmektedir (Demircan, 1990, s. 8).

Dil Kültür İlişkisi

Bireylerin oluşturduğu hiçbir toplum dil alanından bağımsız düşünülemez. İnsanın varlığı nasıl ki dil ile özdeşleşmişse toplumların varlığı da ancak dil ile mümkün olabilir. Diğer bir ifadeyle dil olmazsa toplum da olmaz. Yani dil, insan toplumunun kültürel kimliği demektir (Ünalın, 2005, s. 14).

Çok eski zamanlarda insanoğlunun ihtiyaçlarını gidermek için sadece ana dilini kullanması yeterli olmuştur. Ancak sonraki zamanlarda halkların bir arada yaşamaya başlamasıyla, millet olma bilinci ve ulus devlet mefhumu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla da insanlar

farklı nedenlerden ötürü kendi toplumunun dışındaki halkların içinde yaşamaya başlamışlardır. Bu da ana dilinin dışında içinde yaşadığı milletin dili olan ikinci bir dili kullanma gereksinimini ortaya çıkarmıştır (Günday R. , 2015, s. 8).

Kültür kavramını bir ulusun yüzyıllar boyunca meydana getirdiği yaşam biçimlerinin kodlarını içine alan adeta bir hafıza gibi açıklayan Göçer, milletlerin çok uzun zamanlar boyunca ilgi, algı, tutum ve davranışlarının neticesinde meydana gelen kültürün, maddi ve manevi değerler bütünü olarak nesilden nesile bir miras şeklinde iletildiğini belirtmiştir. Bir ulusa ait olduğu iddia edilen tarihi varlık, sanat içerikli ürünler, edebi eserler, düğünler ve bayramlar, şiirler, şarkılar ve türküler o milletin dilinden ve geleneklerinden izler taşır. Özetle kültür, bir milletin asırlar boyunca sahip olduğu yaşantıların bir özetidir (Göçer, 2012, s. 50).

Dil ve kültür bir bütünün iki parçasıdır. Birbirinden bağımsız düşünülemez. Dil olmadan kültür, kültür olmadan dilden söz edilemez.

Kültürler nasıl ki diller üzerinde etkili olmuşsa, kelimeler de aynı şekilde yaşamı ve kültürü etkiler, şekillendirir. Kültür olgusu, dil ve düşünce arasındaki etkileşimin değişmez bir parçasıdır. Kültürel içerikli desenler dil aracılığıyla kodlanır (Brown, 2007, s. 209-210).

Yunus Emre “*Dil hikmetin yoludur.*” der. Kültür, adeta hayat kaynağımız olan su gibi düşünülebilir. Dil ise o suyu farklı yerlere taşıyan şebekeler gibidir. Diğer bir ifadeyle kültür ve dil arasındaki ilişki tıpkı anne ile bebeği arasındaki ilişki kadar güçlüdür. Eğer bir kültürün sürdürülebilmesi ve o kültüre ait birikimin bir sonraki kuşağa iletilmesi isteniyorsa sağlam bir köprüye ihtiyaç duyulur. İşte bu sağlam köprü dildir. Hiç kuşkusuz milletler varlığını, dil ve kültürlerine borçludurlar. Nitekim kendisine ait olan dili ve kültürü koruyamayan milletlerin varlıklarını uzun süre sürdüremeyecekleri bir gerçektir. Ait olduğu kültüründen kopmayarak yaşayan bir millet kendine özgü olanı asla unutmaz. Böylece pek çok milletin maruz kaldığı asimilasyon rüzgârından korunarak varlığını çok uzun yıllar sürdürebilir (Göçer, 2012, s. 54).

Türkiye’de Arapça Öğretimi

Yabancı dil olarak Arapça öğretiminde son elli yıl içerisinde çok önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Arap dünyasının elde ettiği ekonomik ve stratejik önem, Arapçanın daha büyük önem kazanmasına katkıda bulunmuştur. Günümüzde; İmam-Hatip Liselerinde, İlahiyat Fakültelerinde, Arap Dili ve Edebiyatı bölümlerinde, Arapça Öğretmenliği, Arapça Mütercim/Tercümanlık bölümlerinde Arapça öğretilmesinin yanı sıra, Türk Dili ve Edebiyatı ile tarih bölümlerinde, Polis Akademisinde ve Kara Harp Okulunda ikinci yabancı dil olarak Arapça öğretilmektedir. Bunlara ek olarak 1992 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla özel öğretim kurumlarında da Arapça öğretilmesine olanak sağlanmıştır. Böylece Türkiye’nin her yerinde Arapça eğitim verilen kurslar açılmıştır. Bunun bir sonucu olarak; Arapçaya gösterilen ilgi ve önem gün geçtikçe artmış, yeni öğretim yöntemleri uygulanan kitap ve materyal ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaca cevap vermek amacıyla Arapça alanında uzmanlaşmış akademisyenler tarafından çok sayıda kitap hazırlanmış ve hazırlanmaya devam etmektedir. Arapça öğrenmeyi daha cazip hale getiren ve kolaylaştıran bu materyaller sayesinde Türkiye’de Arapça öğretimi daha ileri boyutlara ulaşmıştır (Özcan, 2014, s. 155).

8

Günümüze kadar süregelen çalışmalar incelendiğinde, yabancı dil öğretimi belirli aşamalardan geçerek belli deneyimleri de günümüze taşımıştır. Farklı dilciler tarafından pek çok yaklaşım, yöntem ve teknikler geliştirilmiştir. Ancak tüm bu çabalara rağmen yabancı dil öğretiminde karşılaşılan problemler yeterli ölçüde çözülememiştir. Yabancı dil öğretimi ile ilgili hangi yaklaşımların daha verimli olduğu halen tartışılmaktadır.

Türkiye’de çok eski tarihlerden bu yana Arapça öğretildiği göz önüne alındığında, öğretim yöntemi bakımından hala etkili ve modern bir yöntem üzerinde uzlaşamadığı görülür. Bu nedenle istenilen başarıya ulaşılamadığı düşünülmektedir (Kıralı, 2015, s. 3).

Dilbilimin gelişmesi neticesinde özellikle son yıllarda yabancı dil öğretimi alanında pek çok yaklaşım ve metot ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar bu yöntemleri uygulayıp sonuçlarını değerlendirerek tespit edilen eksikliklerin giderilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Özellikle son yıllarda Arapçanın uluslararası bir öneme sahip olmasından dolayı yabancı bir dil olarak öğretilmesi artık bir ihtiyaç

olmuştur. Bunun sonucunda da Arapça öğretiminde modern yöntemleri kullanmak zorunlu hale gelmiştir (Kıralı, 2015, s. 4).

Türkiye'nin son yıllarda Arapçayı anadil olarak kullanan ülkelerle ticaretini artırması ve İslami kaynakları orijinal kaynaklarından araştırma gibi nedenlerden dolayı yabancı dil olarak Arapçayı öğrenmeyi tercih eden birey sayısında artış gözlemlenmektedir. Günümüzle önceki yıllar kıyaslandığında Arapça öğrenmeye ilgi duyan kişi sayısı günden güne artmaktadır.

Ne var ki Arapçaya böyle ilgi duyan bireylerin öğretimlerinde, klasik öğretim yöntemleri tercih edilmesi nedeniyle yeterince başarı sağlanamamıştır. Hedeflenen başarıya ulaşabilmek için Arapça öğretmenlerinin sadece klasik yöntemleri kullanmak yerine, bu yöntemlerin yanı sıra modern öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaları artık bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullar da dâhil olmak üzere Arapça öğretimi yapılan kurumlarda hedeflenen başarı henüz istenilen düzeye ulaşamamıştır. İstenilen sonuçlara ulaşmak için yaşadığımız çağın sürekli gelişen farklı öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaya

Günümüzde yabancı dil olarak Arapça dersi öğretilen sınıflarda, çoğunlukla derse kaynaklık eden Arapça kitabı, akıllı tahta ve bilgisayar gibi araç-gereçlerden yararlanılmaktadır. Bunun yanı sıra Arapça öğretimine yönelik yapılan çalışmalarda şiir, masal, fıkra gibi edebi ürünler de zaman zaman bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu araçların göz ardı edilenlerinden biri de özlü sözlerdir.

Özlü Sözler:

Bir düşünceyi, bir gözlemi, kişisel ya da toplumsal bir ilkeyi kısa, kati ve etkili bir şekilde dile getiren cümlelere özdeyiş, özlü söz, vecize, ülger, kelam-ı kibar, aforizma, hikmetli söz ya da ibretli söz gibi isimler verilir. Bu tür sözleri söyleyen kişiler bellidir. Aforizmaların geniş bir yelpazesi vardır ve bilginin yayılmasında önemli bir etkiye sahiptir (Pak, Choi, Choi, & Choi, 2004, s. 2010).

Burada dikkat edilmesi gerekli olan bir ayrıntıyı göz ardı etmemek gerekir. Atasözleri ile özlü sözler gerek şekil ve gerekse anlam bakımından birbirine çok benzerler. Neredeyse her ikisi de birbirinin aynısıdır. Fakat ikisini birbirinden ayıran çok önemli bir fark vardır. O da; atasözlerinin söyleyeninin kim olduğu belli değilken özlü sözlerin kim tarafından söylendiği bellidir. Özlü söz kime aitse, hemen sözün yanında belirtilir. Örneğin:

“Fakirlik, hastalık ve ölüm olmasaydı, insanoğlunun kibriden başı eğilmez olurdu.” (Hasan Basrî)

“Say ki öldün; yalvardın, yakardın, sana bir gün daha verildi. Bugünü o gün bil, öyle yaşa.” (İmam Gazâli)

“İnsan, sözünü yağmur gibi yumuşakça indirmeli kulaklara. Kırıp dökmemeli, damla damla söylemeli.” (Mevlana)

Özlü söz ibarelerinde olağanüstü bir üslup, etkileyici ve muhatabı ikna edici bir ifade tarzı vardır. Uzun yıllar kullanılmalarına ve her gün işitilmelerine rağmen canlılıklarını hiç kaybetmezler (Yakıncı, Yakında, & Akın, 2013, s. 144).

Özlü sözler olarak da anılan özdeyişlerin çok sık kullanılması ve bu kadar önemli olmasının nedeni; insanların düşüncelerini etkileyici ve akılda kolay kalabilecek biçimde iletebilmesidir. Zira özlü sözler hatırdaki kolay kalan, iletilmek istenen mesajı etkili bir biçimde aktaran tamamlayıcı unsurlardır. “Hayat kısadır, sanat uzun” sözü tarihte Hipokrat’a dayandırılan ilk özlü sözdür. Hipokrat bu özdeyişinde, insanoğlunun sağlığını kaybetmeye ve ölmeye mahkûm olacağını söylerken, tıp sanatının ise sürekli bir gelişme içinde olduğunu ve bunun için de uzun süreç gerektirdiğini etkileyici bir şekilde dile getirmiştir (Jonsen, 2006, s. 667).

Arapça Öğretiminde Özlü Sözler

Arapça derslerini sıkıcı olarak görülmekten kurtarıp keyifli bir atmosfer elde edebilmek için kullanılan “oyun tekniği” ve “drama” gibi diğer tekniklerin yanı sıra Arapça özlü sözlerin de dil derslerinde kullanılması hem öğretmene hem de öğrencilere daha mutlu bir ortam sağlayacaktır.

Ayrıca Arapça derslerinde özlü sözler kullanmak, eğitimin ekonomiklik ilkesi ile doğrudan bağlantılıdır. Zira derslerinde Arapça özlü sözleri kullanmak isteyen bir öğretmenin özlü sözü hazırlayıp sınıfa getirmesi konusunda fazla bir zaman ve çaba harcamasına gerek yoktur. Özlü sözler teknolojinin sayesinde ulaşılması çok kolay materyallerdir.

Arapça özlü söz metinlerinde tamamen fasih bir dil kullanıldığı için tüm öğretim kademelerinde kullanılması uygundur. Hem temel düzeydeki öğrencilere yönelik hazırlanan derslerde hem de üst düzeydeki öğrencilere yönelik hazırlanan dil derslerinde çok rahatlıkla kullanılabilir. Zira araştırmamıza kaynaklık eden Hadâiku'l-Hikme” isimli eserlerde yapılan incelemeler sonucunda, Arapça özlü söz metinlerinin Arapça dilbilgisinin hemen hemen bütün örneklerini yansıtan zengin bir içeriğe sahip olduğu gözlemlenmiştir.

İncelenen özlü söz metinlerinde dilbilgisi örneklerinin yanı sıra çok sayıda söz sanatı örneklerine rastlanmıştır. Çünkü bilindiği gibi kendi dilimizde de kullandığımız özlü sözler, edebi sanatlar açısından incelendiğinde; teşhis, teşbih, mübalağa, tezat, seci’ vb. sanatları bolca içermektedir. Bu söz sanatları aracılığıyla verilmek istenen mesaj çok daha etkili bir biçimde iletilmektedir. Arapça derslerinin üst düzey öğretiminin yapılacağı sınıflarda, edebi sanatların öğretimi yapılırken özlü söz metinlerinden istifade edilebilir.

Son olarak, özlü söz metinleri dilbilgisi ve söz sanatları öğretiminde kullanılabileceği gibi Arapça deyimlerin ve çeşitli dil kalıplarının öğretilmesinde de kullanılabilir. Zira Arapça özlü söz metinlerinin, deyimler ve çeşitli dil kalıpları açısından son derece zengin olduğu gözlemlenmiştir. Özlü sözler Arapça derslerine dâhil edildiği sürece, öğrencilerin sözcük dağarcıkları, söz metinleri aracılığıyla daha da zenginleşecektir. Bu sayede hem öğrencinin dil becerisi artacak hem de kendini ifade etme gücü daha da gelişecektir.

Bu çalışmanın örneklemini olarak belirlenen “Hadâiku’l-Hikme” isimli eserde geçen yaklaşık 150 tane özlü söz metni üzerinde incelemeler yapılmıştır. Bu bağlamda, araştırmamızın bu bölümünde belirlenen metinlerde öncelikle kullanılan dil ele alınarak bu metinler dil bilgisi ve dilsel özellikler açısından da incelenmiştir. Bu doğrultuda Arap dili öğretmenlerinin, Arapça dil derslerinde adı geçen özlü söz metinlerinden hangi konularda istifade edebileceği, bazı başlıklar halinde şu şekilde sunulmuştur:

- Cümle çeşitleri
- Dilbilgisi
- Deyimler
- Çeşitli dil kalıpları
- Karşılaştırma, üstün tutma ve farklı gösterme
- Söz sanatları

Cümle Çeşitleri

Özlü söz metinleri, doğasında muhataba mesaj iletmek ve edinilen tecrübeyi paylaşmak gibi amaçlar güttüğünden, “Hadâiku’l-Hikme” isimli eserde geçen söz metinlerinde kullanılan ifadeler cümle açısından incelendiğinde de çeşitlilik arz ettiği görülmüştür. Bu çeşitliliği; isim cümleleri, fiil cümleleri, olumlu emir cümleleri, olumsuz emir cümleleri, soru cümleleri şeklinde sıralayabiliriz. Aşağıda isim, fiil, emir ve soru cümlesi örneklerini içeren çeşitli özlü söz örneklerine yer verilmiştir:

- الفوز لا يعني دائما أنك الأول، ولكنه يعني أنك أفضل من قبل. (بونني بلير)

“Başarı her zaman senin en iyi olduğun anlamına gelmez. Sadece senin önceki durumundan daha iyi olduğunu gösterir.” –Bonnie Blair (Belhi, 2010, s. 128). Başarı anlamında olan الفوز sözcüğü Arapça dilbilgisine göre masdar isimdir. Arapçada cümlenin ilk kelimesi bir isimle başlıyorsa bu cümleye “isim cümlesi” denir. İsim cümleleri iki kısımdan oluşmaktadır: Cümlenin isim olan ilk ögesi mübteda (özne), ikinci öge ise haber (yüklem) olarak adlandırılır. Burada da cümlenin الفوز ile başlayan ilk kısmı mübteda, لا يعني sözcüğünden oluşan ikinci kısmı ise cümlenin haber kısmını oluşturur. Bu Cümle bir isimle

başladığı için bu özlü söz metni bir isim cümlesi örneği teşkil etmektedir.

- جعل الله للإنسان لسانا واحدا وأذنين، كي يسمع أكثر مما يتكلم. (سقراط)

“Allah insana bir dil, iki kulak vermiştir, konuştuğundan daha fazla dinleyebilirsin diye.” –Sokrates (Belhi, 2010, s. 151). Arapçada cümlelerin ilk kelimesi bir fiille başlıyorsa bu cümleye “fiil cümlesi” denir. Fiil cümlesinin öğeleri çoğunlukla; fiil, fâil ve mef’ûl sıralanır. جعل الله ibaresiyle başlayan bu özlü söz metninde cümlelerin ilk öğesi isim değil de fiil olan جعل ile başladığı için fiil cümlesi örneği oluşturmaktadır. الله sözcüğü ise kim sorusuna cevap veren fâil (özne) konumundadır.

- اجعل البدائل صدقك الحميم.. لا تنتظر حتى تحدث مشكلة من أي نوع، بل فكّر في احتمال حدوثها مقدّماً ثمّ فكّر في الحلّ، وضع على الأقلّ ثلاثة بدائل أخرى لحلّها، فلو فشل أحد الحلول تكون أنت في تحكّم تامّ. (لانو برلاندو)

“Alternatifler en yakın arkadaşın olsun. Herhangi bir sorun oluşana kadar **bekleme!** Aksine önceden sorunun gerçekleşme ihtimalini **düşün**, ardından da çözümü hakkında **düşün**. Çözüme yönelik en az üç alternatifin olsun. Bir çözümün başarısız olsa bile kontrol hâlâ sendedir.” –Leno Berlando (Belhi, 2010, s. 263). فكّر،

اجعل ve ضع gibi üç ayrı komut içeren bir özlü söz olan bu metinde bu fiiller başarıyı teşvik etme amacıyla kullanılmış, bir diğer komut olan لا لا fiili ise deneyimlerden yola çıkarak tavsiyede bulunmak için olumsuz emir olarak kullanılmıştır.

- أنت ترى أشياء تحدث وتقول: لماذا؟ لكنني أحلم بأشياء لم تحدث بعد، وأقول: لِمَ لا؟ (جورج برناردشو)

“Çevrende gerçekleşen olaylara bakarak ‘Neden böyle oldu?’ diyorsun. Bense henüz gerçekleşmemiş şeylerin hayalini kuruyor ve ‘Neden olmasın?’ diyorum.” –George Bernard Shaw (Belhi, 2010, s. 31). İlk cümlede “neden” anlamına gelen لماذا soru edatı kullanılarak

“Neden böyle oldu?” cümlesi ile soru cümlesi yapılmıştır. Takip eden cümlede ise لِمَ ile birlikte لا olumsuzluk eki kullanıldığından olumsuz bir anlam elde edilerek soru cümlesi yapılmıştır.

• ألا تشعر في بعض الأحيان أنّ بعض الكتب قد كتبت من أجلك؟ (اندرو روس)

“Kimi zaman bazı kitapların adeta senin için yazılmış olduğunu hissetmez *misin?*” –Andrew Ross (Belhi, 2010, s. 241). Hissetmez misin anlamına gelen ألا تشعر ifadesiyle söze başlayan yazar sorusuna cevap almaktan ziyade muhatabının dikkatini bir noktaya çekmek için soru cümlesi kullanmıştır. Soru edatları Türkçede olduğu gibi Arapçada da kişinin cevabını merak ettiği bir şeyi sormak için kullanılırken aynı zamanda muhatabın dikkatini bir şeye çekmek için de kullanılır. Yani bu tür cümlelerde amaç sorunun cevabını almak değildir. ألا تشعر ibaresinde soru edatı olarak هل ile aynı anlamı içeren أ kullanmıştır.

14

Dilbilgisi (Sarf-Nahiv)

“Hadâiku’l-Hikme” isimli eserde yapılan inceleme sonucunda, özlü söz metinlerinde tamamen fasih bir dil tercih edilmesi nedeniyle yoğun bir şekilde Sarf-Nahiv örnekleri teşkil ettiği gözlemlendi. Sıklıkla kullanılan dilbilgisi konuları şöyle sıralanabilir: Harfî cerler, nasb edatları, cezm edatları, inne ve benzerleri, zarflar, şart edatları, atıf harfleri, istisnâ edatları, işaret isimleri. Aşağıda içinde dilbilgisi örnekleri geçen çeşitli özlü söz örnekleri verilmiştir:

• السكوت من ذهب عندما لا تستطيع أن تفكر في إجابة واحدة. (محمد علي كلاي)

“Verecek bir cevabın yoksa susmak (*sükût*) altın değerindedir.” – Muhammed Ali Clay (Belhi, 2010, s. 155). Cümlede geçen من ve في harflerine Arapçada harf-i cer denilmektedir. Harf-i cerler isimlerin başına gelerek bu isimlerin sonlarını irab bakımından değişikliğe uğrattırır. Harf-i cerlerin eklendiği isimlerin sonu mecrûr olur. Harf-i cerler; ب – من – إلى – عن – على – في – رُب – حتى – ل – ك – منذ – مذ – و –

değişikliğe uğratırlar. Burada zikredilen لَمْ تَتَبَنَّ ibaresindeki fiil aslında يتَبَنَّ şeklinde iken başına cezm edatlarından biri olan لَمْ gelerek fiilin sonundaki elif-i maksûrayı (ى) düşürmek suretiyle cezm etmiştir. Dolayısıyla bu özlü söz muzâri fiili cezm eden edatlara güzel bir örnek teşkil etmektedir.

• اعلم أنّ التعتّر يعلم المشي. (هوراس)

“Unutma; tökezleme, yürümeyi öğretir.” –Horatius (Belhi, 2010, s. 45). Bu özlü sözde de التعتّر أنّ ifadesinde أنّ harfi isim cümlelerinin başına gelerek mübtedayı mansûb yapar, cümlelerin haber kısmını ise etkilemez. Aynı işleve sahip olan ve “Nevâsîh, İnn ve Benzerleri” olarak da bilinen diğer harfler şunlardır: لعلّ – ليت – لكنّ – كأنّ – إنّ – أنّ – أنّ. Bu özlü sözde yer alan التعتّر sözcüğünün son harekesi damme iken أنّ şeklinde fiilin hemen öncesine أنّ harfi eklendiği için التعتّر yani mansûb olmuştur. Bu cümle muzâriyi nasb eden edatlara güzel bir örnek oluşturmaktadır.

16

• الدرس الذي تكرر لنا الحياة باستمرار هو: انظر تحت قدميك! فعادة ما، يكون المصدر الحقيقي لقوتك أقرب مما تتصور. (جون بوروف)

“Hayatın bize sık sık tekrar ettiği ders vardır: Ayaklarının altına bak! Genellikle gücünün gerçek kaynağı düşündüğünden daha yakın bir yerdedir.” –John Boroff (Belhi, 2010, s. 113). Altında anlamına gelen تحت mekân zarfıdır. Arapçada zarflara “Mefûlün Fih” denir; Zaman Zarfı ve Mekân Zarfı olmak üzere iki ayrılır. Zarflar mansûbtur. Zarflardan hemen sonra yer alan sözcükler ise mecrûr olur. Bu özlü sözde تحت zarfı قدامك sözcüğünün başına geldiği için قدامك şeklinde mecrûr yapmıştır. Ayrıca تحت cümlelerinin muzâfi, قدامك ise muzâfun ileyh kısmını oluşturur.

• أينما ذهبت، وكيفما كان الطقس، فاحرص دائما على أن تصطحب معك ضوء الشمس الخاص بك. (انطوني دانجيلو)

“*Nereye giderseniz gidin, hava durumu nasıl olursa olsun, kendi güneş ışığınızı yanınıza aldığınızdan emin olun.*” –Anthony Dangelo (Belhi, 2010, s. 167). اینجا ve كيفما şart edatlarının yer aldığı bu özlü sözde ise cevap cümlesi, başına ف harfi eklenmiş bir حرص emir fiilden oluşmuştur.

• هناك صنف من البشر تطرق الفرصة بابه، فلا يفعل شيئاً سوى الشكوى من الضجة. (جورج برناردشو)

“*Bir grup insan vardır ki fırsatlar onların kapısını çalar; fakat onlar bundan rahatsız olduklarını dile getirmek dışında bir şey yapmazlar.*” –George Bernard Shaw (Belhi, 2010, s. 121). هنا يفعل شيئاً الشكوى ifadesinin yer aldığı bu metinde سوى istisnâ edatı, الشكوى mustesnâ, شيئاً ise mustesnâ minh kısmını oluşturmuştur.

• ينقسم الفاشلون إلى قسمين: هؤلاء الذين يفكرون ولا يعملون، وأولئك الذين يعملون ولا يفكرون أبداً. (جون تشارلز سالاك)

“*Başarısız olan insanlar iki gruba ayrılır; bir şey düşünüp hiçbir zaman yapmayanlar ve bir şey yapıp hiçbir zaman düşünmeyenler.*” – John Charles (Belhi, 2010, s. 116). Bu örnekte işaret isimlerinden olan هؤلاء ve أولئك sözcükleri, hemen ardından gelen الذين ile uyumlu olarak kullanılmıştır. Bilindiği üzere هؤلاء ve أولئك işaret isimleri hem müzekker hem de müennes isimlerin çoğullarıyla birlikte kullanılır.

Deyimler

“Hadâiku’l-Hikme” isimli eserde geçen özlü söz metinlerinde yapılan incelemelerde, yukarıda sözü edilen cümle çeşitleri ve dilbilgisi örneklerinin yanı sıra yoğun bir şekilde deyim kullanıldığı da dikkatleri çekmektedir. Pek çok kişi tarafından tanımı yapılan deyim kelimesini Hengirmen “Genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkili yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış söz” biçiminde tanımlamıştır (Hengirmen, 1999, s. 116).

Aşağıda içinde deyim örnekleri geçen bazı özlü söz örneklerine yer verilmiştir:

- سامح، وأطلق سراح الماضي. (ابراهيم الفقي)

“*Affet gitsin! Geçmişini serbest bırak!*” –İbrâhim el-Fakî (Belhi, 2010, s. 126). Sözlük anlamı “ateşlemek, bozmak, göndermek” olan أطلق fiili سراح sözcüğü ile birlikte kullanıldığında “serbest bırakmak, hürriyetini bağışlamak” deyiminin Arapçasını karşılamaktadır.

- إلقاء موعظة بتصرفاتك أفضل من القائها بشفتيك. (اوليفر جولدسميث)

“*Davranışınızla vereceğiniz öğüt, ağızınızla vereceğinizden daha iyi olur.*” –Oliver Goldsmith (Belhi, 2010, s. 86). Sözlük anlamı “atmak, fırlatmak” olan ألقى fiili öğüt sözcüğünün karşılığı olan موعظة ile birlikte kullanılınca “öğüt vermek” deyiminin Arapça karşılığını karşılamış olur.

- استمتع بالأشياء الصغيرة، لأنك في يوم ما قد تنظر إلى الوراء وتدرک أنها كانت

الأشياء الكبيرة. (روبرت برولت)

“*Küçük şeylerden keyif al; çünkü gün gelir ardına baktığında aslında onların ne büyük şeyler olduğunun farkına varırsın.*” –Robert R Berlot (Belhi, 2010, s. 126). Bu özlü söz metninde de استمتع “fiili tat almak, keyif almak” anlamlarını karşılamaktadır. ب harf-i ceri ile kullanılarak güzel bir deyim Arapçası elde edilmiş olur.

Kalıp İfadeler

Kendi dilimizde olduğu gibi yabancı bir dili öğrenirken de, o dile ait olmazsa olmaz yapı taşları vardır. Arapçayı ele alırsak, bu yapı taşlarından en önemlisi öncelikle fiillerdir. Fiil öğretiminden sonra ise gramer yapısıdır diyebiliriz. Zira Arapçada cümle yapısını anlayabilmek için gramer yapısını iyi öğrenebilmek elzemdir. Fiil ve gramer öğrenimi belli bir aşamaya geldikten sonra ihmal edilmemesi gereken bir konu daha var ki o da kalıp ifadelerin öğretilmesidir. Kalıp ifadeler, cümleleri anlam bakımından tamamlarken estetik olarak da anlatıma renk katar. Aşağıda içerisinde çeşitli kalıp ifadelerin geçtiği özlü söz örneklerine yer verilmiştir:

- أنا مصمم على بلوغ الهدف، فإما أن أنجح... وإما أن أنجح. (ديل كارنيجي)

“*Hedefe ulaşmaya kararlıyım. Ya başaracağım... Ya başaracağım.*” –Del Carnegie (Belhi, 2010, s. 17). Bu özlü sözde “ya... ya da” kalıp ifadesinin Arapça ifadesi olan *إما ... وإما* kalıbı kullanılmıştır.

- العبرة ليست في السنوات التي عشتها، بل في نبض الحياة في تلك السنوات. (ابراهيم لنكولن)

“*İbret, geçirmiş olduğun yıllarda değil, tam tersi hala yaşıyor olduğun yıllar içindedir.*” –Abraham Lincoln (Belhi, 2010, s. 126). “Sadece ... değil, tam tersi, tersine” anlamına gelen “... بل ...” kalıbı Arapçada oldukça sık kullanılan bir kalıp ifadedir.

Karşılaştırma, Üstün Tutma ve Farklı Gösterme

“Hadâiku’l-Hikme” isimli eser incelendiğinde çeşitli özlü söz metinlerinde, özlü sözü söyleyen kişinin mesajını iletirken karşılaştırma ve üstün tutma gibi yapıların sıkça kullanıldığı görülmektedir. Edebi metinlerde böyle yapıların kullanılması, muhatap kitlenin zihninde daha etkili bir iz bırakmaya yol açmaktadır. Kendi dilimizde olduğu gibi diğer dillerde de bu yapıyı karşılayan farklı dil kalıpları bulunmaktadır. Arapçada da bu durum İsm-i Tafdîl kalıbıyla yapılmaktadır. Aşağıda bu kalıp kullanılarak elde edilen çeşitli örnekler incelenmiştir:

- أستيقظ كل يوم وأفتش عن اسمي في قائمة أغنى أغنياء أمريكا.. وإذا لم أجده، أذهب للعمل (روبن أوربين)

“*Her gün uyanır ve Amerika’nın en zenginleri listesinde adımlarım ararım... Eğer bulamazsam, işe giderim.*” –Robin Orbin (Belhi, 2010, s. 257). İfade geçen *أغنى أغنياء أمريكا* bölümü “Amerika’nın zenginlerinin arasında en çok zengin olan” anlamı verilmek istendiği için İsm-i Tafdîl kalıbı kullanılarak *أغنى* kelimesi ile üstünlük elde edilmiştir.

- أجمل إحساس هو الغموض، إنه مصدر الفن والعلوم. (البرت اينشتاين)

“*En güzel duygu gizemdir. Zira o, sanat ve bilimin kaynağıdır.*” – Albert Einstein (Belhi, 2010, s. 151). Bu özlü sözde de “duyguların en güzelini” ifade edebilmek için “güzel” sözcüğünün Arapça karşılığı olan جميل kelimesi, İsm-i Tafdîl kalıbına uyarlanmıştır.

• الاقتصاد بالجهد هو أهم مبادئ العمل المتقن... وهي أن يتم بتحقيق أفضل النتائج بأقل جهد.

(هنري كايزر)

“*İyi yapılan bir işin en önemli ilkesi, çaba gösterirken ekonomik olmaktır... En az çaba ile en iyi sonuçları elde etmektir.*” –Henry Kaiser (Belhi, 2010, s. 254). En önemli ilke anlamına gelen أهم مبادئ ifadesi ile ilkeler arasındaki en önemli olanı kast edilmiş, أقل جهد ifadesi ile ise “en az çaba sarf edilerek” anlamı elde edebilmek için İsm-i Tafdîl kalıbına ihtiyaç duyulmuştur.

Yukarıda verdiğimiz özlü söz örneklerinde “İsm-i Tafdîl” kalıbı karşılaştırma ve üstün tutma işlevinde ele alınmıştır. Aşağıda ise yine İsm-i Tafdîl kalıbından elde edilen fakat cümledeki anlam bakımından kapalılığı gideren “Temyiz” örnekleri verilmiştir. Bilindiği üzere Temyiz; kendisinden önce zikredilen ve anlamı itibariyle kapalı olan kelime veya cümleden ne kastedildiğini açıklayan kelimelerdir. Bu kelimeler câmid, nekira ve mansûb olurlar.

• لن تكون أبداً أكبر سنّاً من أن تضع هدفاً جديداً أو أن تحلم حلماً جديداً.
(سي اس لويس)

“*Yeni bir hedef belirlemek ya da yeni bir hayal kurmak için asla (daha) yaşlı değilsin.*” –CS Lewis (Belhi, 2010, s. 30). Daha yaşlı anlamını verebilmek için yine öncelikle أكبر kalıbı kullanılarak anlamdaki kapalılık (muğlaklık) سنّاً kelimesi ile giderilmiştir.

• جبان واحد في جيشي أشد خطراً على من عشرة بواسل في جيش الأعداء.
(نابليون بونابرت)

“*Kendi askerlerimin içindeki tek bir korkak, düşman ordusundaki on cesurdan benim için daha tehlikelidir.*” –Napolyon Bonapart (Belhi, 2010, s. 91). Keza bu örnekte de daha tehlikeli anlamını

karşılayabilmek için أشد sözcüğünün ardından خطأ sözcüğü kullanılarak temyiz yapılmıştır.

- كن أقل فضولاً بالنَّاسِ، أكثر فضولاً بالأفكار. (ماري كوري)

“*İnsanlar hakkında daha az, düşünceler hakkında daha çok meraklı ol.*” –Marie Curie (Belhi, 2010, s. 49). Bu ifadede ise فضول “merak” sözcüklerini kullanmadan önce أقل ve أكثر kullanılarak kapalı ve eksik bir anlam oluşmuştur. Hemen ardından ise فضولاً sözcüğü kullanılarak eksik anlam tamamlanmıştır.

“Hadâiku’l-Hikme” isimli eserde incelediğimiz özlü sözlerde Arapça karşılığı Te’kid olan vurgu sözcükleri de sıkça kullanıldığı gözlemlenmiştir. Vurgu sözcükleri, anlamı vurgulanmak istenen kelimedenden hemen sonra gelerek asıl verilmek istenen anlamı pekiştirmeye yarar.

Lâfzî ve manevî te’kid olarak iki çeşidi vardır. Lâfzî Te’kid; İsim, fiil, harf gibi sözcüklerin tekrarı ile yapılır. Manevî te’kid ise; نفس، كلتا sözcükleriyle yapılır (Günday & Şahin, 2009, s. 593).

İncelenen özlü sözlerde anlamı pekiştirmek ve muhatabı asıl vurgulanmak istenen anlama yöneltmek için yukarıda açıkladığımız te’kid ifadelerinin kullanıldığı görülmüştür. Aşağıda içerisinde te’kid örnekleri bulunan çeşitli özlü söz örnekleri verilmiştir:

- إذا ركب اثنان معاً الحصان نفسه، فأحدهما يجب أن يكون في الخلف. (وليام شكسبير)

“*İki kişi aynı ata binerse, birinin arkada oturması gerekir.*” – William Shakespeare (Belhi, 2010, s. 116). Bu özlü sözde ise نفسه “aynı” te’kid ifadesi kullanılarak الحصان “at” kelimesine vurgu yapılmıştır.

- تعلم من أخطاء الآخرين حيث أنك لن تعيش ما يكفيك من العمر كي ترتكبها كلها بنفسك. (توفيق الحكيم)

“Başkalarının hatalarından ders alın; çünkü bunların **tümünü** kendiniz yapacak kadar ömrünüz olmayacak.” –Tevfik el-Hakîm (Belhi, 2010, s. 47). Burada كَلِّهَا ifadesiyle أخطاء hatalar sözcüğü vurgulanarak, “bu hataların tümünü” anlamı elde edilmiş, böylece dikkat hatalara çekilmiştir.

Söz Sanatları

“Hadâiku’l-Hikme” isimli eserde geçen özlü söz metinlerinde dikkati çeken diğer bir husus da edebi metinlerde sık sık kullanılan söz sanatları olmuştur. Söz sanatlarının bu tür eserlerde çokça tercih edilme nedeni, söylenen sözü daha etkili bir hale getirmek ve muhatabın daha fazla etkilenmesini sağlamaktır. “Hadâiku’l-Hikme” de yoğun olarak kullanıldığı dikkatimi çeken söz sanatlarını şöyle sıralayabiliriz: Teşhis, Teşbih, Mübalağa, Tezat, Seci’. Bu söz sanatlarını içeren özlü söz örnekleri aşağıda sırasıyla verilmiştir:

- غالبا ما يحملنا الخيال إلى عوالم وهمية، ولكن من غير الخيال لا يمكننا أن نذهب إلى أيّ مكان. (كارل ساجان)

22

“Hayaller, genellikle **bizi** hayali dünyalara **taşır**, ancak hayal gücü olmadan da hiçbir yere gidemeyiz.” – Carl Sagan (Belhi, 2010, s. 149). Bu özlü söz metninde geçen يحملنا sözcüğündeki حمل fiili “taşımak, yüklenmek” anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla insana ait olan taşıma fiili, hayal anlamına gelen “الخيال” kelimesine atfedilerek teşhis (kişileştirme) sanatı kullanılmıştır.

- القلق مثل الكرسيّ الهزاز، سيجعلك تتحرك دائما ولكنّه لن يوصلك إلى أيّ مكان. (لو آن سميث)

“Kaygı salıncaklı sandalye **gibidir**, seni sürekli hareket ettirir fakat hiçbir yere götürmez.” –Lu Anne Smith (Belhi, 2010, s. 251). Benzetme edatı olarak مثل nin kullanıldığı bu özlü söz metninde ise teşbih-i mürsel sanatı yapılmıştır.

- صديق الجميع ليس صديقي. (مولير)

“*Herkesin arkadaşı olan, benim arkadaşım olamaz.*” –Moliere (Belhi, 2010, s. 222). Bu özlü söz metninde yer alan صديق الجميع yani herkesin arkadaşı ifadesi gerçeğe pek de uygun olmayan bir ifadedir. Bir kişi herkesin arkadaşı olamayacağından buradaki جميع sözcüğü ile mübalağa sanatı yapılmıştır.

• استفد من جميع النَّاسِ، الكبير والصغير، العالم والجاهل، ولا تحتقر رأي أحد مهما كان، فقد يكون لديه من سداد الرأي ما يفوق تصوّرک. (كونفوشيوس)

“*Büyük-küçük, bilgili-bilgisiz tüm insanlardan yararlanır. Her ne olursa olsun, hiç kimsenin fikrini küçümseme; çünkü karşındakinin mantığı senin düşündüğünden çok daha fazla olabilir.*” –Konfüçyüs (Belhi, 2010, s. 47). Bu özlü söz metninde iki tane tezat sanatının yapıldığını görmekteyiz. İlk olarak, büyük-küçük anlamlarına gelen الكبير والصغير sözcükleri ile büyük olsun küçük olsun herkesten yararlanılması tavsiye edilmiştir. Hemen ardından bilgili-bilgisiz anlamlarına gelen العالم والجاهل sözcükleri ile tezat sanatının güzel bir örneğini oluşturmuştur.

• لا كرامة في الحيّ، ولا في الحرب (ادولف هتلر)

“*Ne aşkta keramet (saygınlık) var ne de savaşta!*” —Adolf Hitler (Belhi, 2010, s. 95). Bu özlü söz metninde geçen Aşkta ve savaşta sözcüklerinin Arapça karşılıkları olan في الحرب ve في الحيّ sözcüklerinin son harfleri (revi harfi) aynı ses پ ile bittiği için seci’ sanatına güzel bir örnek oluşturmaktadır.

Sonuç

Özlü söz metinleri, yapısı itibariyle gerek dilbilgisel ve gerekse dilsel açıdan zengin bir içeriğe sahiptir. Bu özellik göz önüne alındığında, özlü sözlerin Arapça derslerinde öğretimin bir parçası olarak kullanılması, öğretimin verimliliği ve öğrenmenin kalıcılığı açısından büyük önem arz etmektedir. Araştırmamıza kaynaklık eden Hadâiku’l-Hikme” isimli eserlerde geçen özlü söz metinleri üzerinde yapılan incelemeler sonucunda, Arapça özlü söz metinlerinin Arapça

dilbilgisinin hemen hemen bütün örneklerini yansıtan zengin bir içeriğe sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Arapça derslerinin üst düzey öğretiminin yapılacağı sınıflarda ise edebi sanatların öğretimi yapılırken özlü söz metinlerinden istifade edilebilir. Zira incelenen örneklerde; teşhis, teşbih, mübalağa, tezat, seci örneklerinin çokça kullanıldığı söz sanatlarına rastlanılmıştır.

Yukarıda söz ettiğimiz hususların yanı sıra özlü söz metinleri, Arapça deyimlerin ve çeşitli dil kalıplarının öğretilmesinde de kullanılabilir. Zira incelememiz sırasında Arapça özlü söz metinlerinin, deyimler ve çeşitli dil kalıpları açısından son derece zengin olduğu gözlemlenmiştir. Özlü sözler Arapça derslerine dâhil edildiği sürece, öğrencilerin sözcük dağarcıkları, söz metinleri aracılığıyla daha da zenginleşecektir. Bu sayede hem öğrencinin dil becerisi artacak hem de kendini ifade etme gücü gelişecektir.

Arapça derslerine giren öğretmenler Arapça özlü sözleri öğretimleri sırasında sınıf düzeyi, öğrenme ortamı, ders için ayrılan süre vb. etkenleri göz önünde bulundurarak istifade edebilir, bunları çeşitlendirebilir. Bu nedenle Arapça dersi öğretmenlerine yönelik önerilerimiz aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

- İçerik olarak öğrenci düzeyine uygun Arapça Özlü sözler uygun bir görsel eşliğinde, afiş ya da poster olarak sınıf panosuna veya koridorlara asılabilir. Özlü sözler hem Arapça hem de Türkçe olarak yazılabilir. Sözün yazarı da mutlaka özlü sözün sonuna eklenmelidir.
- Cep telefonu aracılığıyla whatsapp vb. uygulamalarla Arapça özlü sözler öğrencinin gündemine alınması sağlanabilir. Bazen Arapça öğretmeni de öğrenci gruplarında Arapça özlü sözleri paylaşabilir.
- Proje ödevlerinde güzel bir özlü söz belirlenerek konusu ile ilgili Arapça kompozisyon yazmaları istenebilir.
- Son olarak öğrencilerin Arapça özlü sözlerle daha yakından ilgilenmelerini sağlamak için günün sözü (حكمة اليوم) ya da haftanın sözü şeklinde sınıf tahtasına Arapça bir söz yazılabilir. Her hafta düzenli olarak bir özlü söz öğrenildiğini varsaydığımızda, yılsonuna kadar öğrenciler, ciddi bir miktarda Arapça özlü söz öğrenerek kelime hazinelerini geliştirmiş olacaklardır.

Kaynakça

- Belhi, N. A. (2010). *Hadâiku'l-Hikme, Akval Me'sura Min Medresetil-Hayat* (3 b.). Cezayir: Nur Kitabevi.
- Brown, H. D. (2007). *Principles of language learning and teaching* (5. Baskı b.). United States of America: Pearson Longman.
- Demircan, Ö. (1990). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Ekin Eğitim-Yayıncılık ve Dağıtım.
- Göçer, A. (2012). "Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine"*Türk Dili Dergisi*.(3 (729), s.50-57) Ankara.
- Günday, H., & Şahin, Ş. (2009). *Arapça dil bilgisi, sarf bilgisi*. İstanbul: Alfa.
- Günday, R. (2015). *Yabancı dil öğretiminde yaklaşımlar, yöntemler, teknikler ve multimedya araç ve materyalleri*. Ankara: Favori.
- Güneş, F. (2000). *Okuma yazma öğretimi ve beyin teknolojisi*. Ankara: Ocak.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin.
- Jonsen, A. R. (2006). Life is short, medicine is long: Reflections on a bioethical insight. *Journal of Medicine and Philosophy*. (31, s.667-673).
- Kıralı, A. O. (2015). *Üniversitelerin hazırlık sınıflarında okuyan öğrencilerin öğrenme yöntemleri ve Arapça öğrenme zorlukları hakkındaki görüşlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koç, N. (1992). *Açıklamalı dilbilgisi terimleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Özcan, M. (2014). "Yabancı dil olarak Arapça konuşma becerisi öğretiminde iletişimsel yaklaşıma dayalı etkinliklerin kullanımı". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*.(4 (10)s.153-164).
- Pak, A. W., Choi, E. C., Choi, B. C., & Choi, J. C. (2004). "Health proverbs. *Journal of Epidemiology and Community Health*" (58, s.1004-1010).

- Topaloğlu, A. (1989). *Dilbilgisi terimleri sözlüğü*. İstanbul: Ötüken.
- Türk Dil Kurumu*[TDK]. (2018).
[http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime
&guid=TDK.GTS.5c273ed0ba9218.83408480](http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c273ed0ba9218.83408480) sayfasından
erişilmiştir. (Erişim tarihi: 20.01.2019).
- Ünalın, Ş. (2005). *Dil ve kültür* (3. Baskı b.). Ankara: Nobel.
- Vardar, B. (1988). *Açıklamalı Dil Bilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: ABC Kitabevi.
- Yakıncı, C., Yakında, H., & Akın, K. (2013). "Tıp eğitiminde özdeyişlerin gücü"*Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* (56, s.143-150).